

Александра Д. Ракић¹
Ана Љ. Вучићевић
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за научноистраживачки рад

ПОЗИТИВНА ЕВАЛУАЦИЈА У НЕГАТИВНОЈ КРИТИЦИ: ТИПОВИ И ФУНКЦИЈЕ (НА ПРИМЕРИМА ИЗ МЕЂУРАТНИХ БРОЈЕВА ЈУЖНОСЛОВЕНСКОГ ФИЛОЛОГА)²

Предмет рада јесте анализа позитивних коментара у оквиру академских приказа које карактерише негативна оцена. Корпус за рад чини 36 приказа (18 из двадесетих година XX века и 18 из тридесетих година XX века), који су објављени у међуратном периоду у *Јужнословенском филологу* и у којима доминира негативна оцена садржаја приказаног научног дела или његовог аутора. Приликом анализе уочиле смо да позитивни и негативни коментари формално и семантички најчешће стоје у односима адверзативности (супротности) и концесивности (допусности). Даља, функционална анализа показала је да улога позитивне евалуације у оквиру доминантно негативне евалуације зависи од њене позиције у приказу. У највећем броју примера позитивна критика нема стварно позитивно значење, већ има функцију да уведе или истакне негативну критику. Ређи примери са стварном позитивном евалуацијом по правилу се јављају у закључном и, ређе, уводном делу приказа.

Кључне речи: академски прикази, *Јужнословенски филолог*, позитивна евалуација, негативна евалуација, критика, адверзативност, концесивност

1. УВОД

Академски прикази представљају релативно краће текстове, који се обично налазе у засебном одељку часописа и имају за циљ да информишу научну јавност о новим научним делима, дају кратак приказ њиховог садржаја и евалуирају њихову вредност и допринос. За разлику од промотивних приказа (енгл. *blurbs*) чија је сврха више маркетиншке и комерцијалне природе и у којима је оцена приказаног садржаја готово увек позитивна (в. Ђанони 2009: 19; Хајланд, Диани 2009: 4), академски

---

1 aleksandra.rakic@filum.kg.ac.rs

2 Истраживање спроведено у раду финансирано је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговору о преносу средстава за финансирање научноистраживачког рада запослених у настави на акредитованим високошколским установама у 2024. години 451-03-65/2024-03/ 200198.)

прикази, претпоставља се и очекује, оцењују дела према научним мерилима прецизности и објективности. Као један од показатеља непристрасности академске евалуације узима се избалансирано присуство како позитивних, тако и, уколико замерке заиста постоје, негативних коментара (Хајланд 2004: 44; Шо 2009: 217–218). Доиста, у контексту важећих стандарда данашње академске комуникације, чини се да би претерана похвала или критика одавале погрешан утисак, те да је неопходно уважити ауторе и читаоце кроз одмерену процену различитих аспеката дела које се представља.

Са друге стране, поједина дијахронијска истраживања дискурса академских приказа показала су да су се норме процене и обраћања итекако разликовале у различитим периодима, те да је некада било уобичајеније за приказе да износе претежно негативну, можда и оштру, личну оцену (в. Петрић 2010; 2011; Салахер-Мејер и др. 2007). Сличну тенденцију запазила је и Драгићевић (2013) анализирајући садржај првог броја *Јужнословенског филолога*, часописа којим се и ми у овом раду бавимо. Ауторка је истакла високу критичност, експлицитност, оштрину и мањи број похвала и то не само у приказима, већ и у доприносима из других главних рубрика часописа (Драгићевић 2013: 42–45).

Имајући у виду значај жанра академских приказа у научним заједницама и улогу евалуације у постизању њиховог оптималног квалитета, у раду испитујемо типове и функције позитивне евалуације у приказима са махом негативном оценом објављеним у реномираном лингвистичком часопису *Јужнословенски филолог* током двадесетих и тридесетих година двадесетог века. Резултате ћемо интерпретирати у контексту односа између позитивне и негативне критике, за који смо назначиле да је пожељно да буде избалансиран, као и у светлу претходно споменуте и за поједине периоде везане променљивости стандарда у академској комуникацији, чији су прикази неизоставан део. На самом крају, упутићемо на нека потенцијална даља истраживања чије идејне основе видимо у резултатима овог рада.

2. МЕТОДОЛОГИЈА

2.1. О ЧАСОПISУ

Јужнословенски филолог основан је 1913. године и од тада се, уз извесне прекиде, објављује у континуитету. Иако испрва дефинисан као „повремени спис за словенску филологију и лингвистику”, *Јужнословенском филологу* су од оснивања доприносили угледни домаћи, али и инострани аутори, што га је афирмисало као кредибилну публикацију у славистичкој научној заједници. У прилог и данас очуваној респектабилности говори податак да се, према најновијој категоризацији научних часописа коју издаје надлежно Министарство, *Јужнословенски*

филолоџ сврстава у престижну категорију часописа од међународног значаја.³

Већ у првим бројевима диференцирало се неколико рубрика попут *Расправа*, *Прилога*, *Хронике*, *Белешки*, *Библиографије*, али и *Кришке*, одељка у којем су се објављивали стручни прикази најразличитијих научних публикација у области. Освртом на рецентне бројеве, може се уочити да су те суштинске рубрике, уз покоју промену назива, остале идентичне. То је случај и са *Кришником* која је као као једна од кључних секција очувана у часопису, те се тако данас прикази објављују у рубрици *Прикази и кришка*.

2.2. САЧИЊАВАЊЕ КОРПУСА

За међуратни период (1921–1938/39) определиле смо се јер је то први дужи период у којем је часопис излазио у континуитету.

Одељак *Кришка* у бројевима објављеним током двадесетих и тридесетих година двадесетог века обухватао је приказе монографија, издања часописа, појединачних научних чланака, дисертација, приказа, разних збирки, зборника, референтне лингвистичке литературе, (критичких) издања књижевних дела (са језичког аспекта), превода и преписа, односно приређених верзија сакупљених језичких рукописа.

Наш материјал за анализу садржи приказе из међуратног периода, написане на српско(хрватско)м језику, у којима је критика претежно или у потпуности негативна.

Што се тиче обима корпуса, одабрале смо по три приказа из готово сваког броја⁴ у овом периоду. При одређивању обима у обзир смо узеле превасходно два фактора:

а) намеравања опсег истраживања – анализом смо желеле да дођемо до индикативних резултата који би могли да упуте на потенцијална даља истраживања жанра академских приказа у дијахроној перспективи;

б) захтеве аналитичког поступка – наиме, пошле смо од претпоставке да ће прикази из назначеног периода бити високо евалуативни⁵,

3 Категоризација научних часописа доступна је на <https://prosveta.gov.rs/nauka/nauka-istrazivanje-u-srbiji/kategorizacija-naucnih-casopisa/>.

4 Друга књига часописа изашла је 1921, док у књигама седам (из 1927–28. и 1928–29) и девет (из 1930) није било приказа. Иако смо укључиле све бројеве из 1920, из 1930. смо искључиле приказе из књига петнаест (из 1936) и шеснаест (из 1937) и узеле број седамнаест као последњи број из деценије како бисмо уједначиле број приказа у обе декаде, а истовремено обухватиле границе целих периода.

5 Претпоставку смо засновале на основу увида у бројеве *Јужнословенској филолоџ* објављене током последњих двадесетак година: како смо у методологији већ навеле, за овај часопис одувек су писала велика имена славистике, која имају довољно знања и ауторитета да изнесу детаљније и обимније критике научних садржаја; у том смислу високо (позитивно) евалуативни прикази у протеклих двадесет година за нас су сугерисали висок степен евалуације и у старијим бројевима овог часописа.

те, да ће нам, самим тим, бити потребно више времена за ексцерпцију и тумачење примера.

При одабиру приказа поштовале смо редослед којим су прикази објављивани у часопису, с тим што смо гледале да прикази из истог броја буду од различитих аутора, што је у неким бројевима⁶ било теже испоштовати, јер су често исти аутори писали више приказа по броју, док су преостали прикази из броја били неодговарајући по другим критеријумима. У наш корпус нисмо уврстиле приказе за које нисмо биле сигурне да ли се уопште ради о критици, јер нам се чинило да аутори пре износе своје стручно познавање неког питања којим се бави приказивано научно дело, него што оцењују садржај тог дела. У корпус такође нисмо уврстиле приказе на страном језику, затим приказе који су били више дескриптивни него евалуативни, као и приказе са претежно позитивном оценом научног дела.

Након одабира, кодирале смо јединице корпуса и то тако да код (односно ознака) приказа подразумева скраћеницу која се односи на часопис (*ЖФ*), број часописа (променљиво) и број научног приказа за конкретну годину (променљиво).

2.3. АНАЛИТИЧКИ ПОСТУПАК

Током ишчитавања приказа приметиле смо да је тон у овим прилозима претежно директан и да се ауторима приказаних дела углавном упућују замерке, пре него похвале, што се слаже са запажањима Драгићевић (2013). У том смислу, негативна критика била је очигледнија, па су нам пажњу привукли ређи примери позитивне евалуације.⁷ Заједно смо ексцерпирале примере позитивне евалуације из сваког приказа, при чему смо уочиле да посебан осврт заслужује оделита група примера у којој се значењски и синтаксички комбинују позитивна и негативна евалуација, што је појава у литератури препозната као *похвала-критика пар* (енгл. *praise-criticism pair*) (в. нпр. Хајланд 2004). Потом смо, ради постизања веће објективности, независно анализирале поменути групу евалуативних парова у погледу њихове основне синтаксе, односно семантике. Међусобним усаглашавањем класификовале смо анализирани примере у две семантичке групе: адверзативност (супротност) и концесивност (допусност). У оквиру наведених група утврдиле смо функције позитивне критике у односу на негативну, узимајући, наравно, у обзир и појединачне језичке форме којима се наведена значења реализују. Ипак, при анализи функција, имале смо пар недоумица у погледу тога који члан пара односи превагу, тачније да ли је наглашенији позитивни

6 Тако смо, примера ради, из књиге пет издвојиле два приказа истог аутора.

7 На овом месту наглашавамо да смо појмове позитивна и негативна критика, односно евалуација схватиле широко, те да се нисмо бавиле питањем скаларности конкретних процена. Тако смо за позитивну критику узимале било какво истицање позитивне особине приказаног дела, а за негативну не само (оштре) замерке и аргументације, већ и (нешто блажа) неслагања или алтернативна тумачења која аутори приказа пружају.

или негативни коментар, али смо према ширем реторичком контексту (који чине значењске целине, од пасуса преко већих сегмената до целог приказа) установиле да је обично други члан у пару у значењском фокусу. Сличну појаву приметили смо и Шо (2009: 231–232).

3. АНАЛИЗА КОРПУСА

3.1. АДВЕРЗАТИВНО ЗНАЧЕЊЕ

Будући да позитивни коментари унутар негативне критике представљају супротност, присуство језичких јединица са супротним значењем у нашем корпусу је очекивано. Супротност између позитивне и негативне критике јавља се на нивоу сложене реченице са независном супротном клаузом, али, негативни и позитивни коментари се могу јавити и у суседним реченицама, које су најчешће повезане текстуалним конекторима са значењем супротности (*али, а, међу тим*). У примерима овога типа, функција позитивног коментара условљена је његовим положајем у односу на негативни коментар.

3.1.1. Позитивна критика : негативна критика⁸⁹

У примерима овога типа најпре се износи нека позитивна карактеристика приказаног научног дела, или оправдава одређена активност спроведена од стране његовог аутора, да би се потом, посредством клаузе са супротним значењем, или реченице са текстуалним конектором са значењем супротности увела и истакла негативна критика:

Доследан у својој бризи око Османа, издавач је описао неких 40 рукописа Османа [...] и претресао и оценио сва ранија издања тога спева [...]. А на рукописе и издања осталих Гундулићевих песама осврће се узредно и лепимично [...]. (ЈФ2/1: 138); Ја мислим да је ово потпуно исправно и да нико против овога не би имао ништа. Али кн. Т., прелазећи на примену овога, даје тврђења са којима се, мислим, нико не може сложити. (ЈФ3/1: 137–138); Овај речник може имати и један други значај; он даје слику нашега књижевног језика, и у том смислу значи довољан напредак, али ошуда пошци и неке замерке у односу на сам тји књижевни језик који се овде огледа. (ЈФ8/2: 212); Све то заједно показује да г-ца Х. има несумњивог смисла за танана синтаксичка питања. Али то не значи да се ја у свему слажем са њом. (ЈФ17/2: 252).

8 Због оригиналног писма рада, транслитеровале смо све примере ексцерпираних из приказа писаних латиницом.

9 Курзивом смо истакле адверзативне или концесивне јединице, док смо друге елементе који доприносе интерпретацији (попут ограда) подвучиле.

У одређеном броју примера овога типа уз позитивну критику јављају се оградe¹⁰, којима се аутор приказа додатно удаљава од позитивне оцене, односно позитивну критику представља пре као мишљење, него као чињеницу (уп. Хајланд 2005):

Да је г. Ц. у својој подели па две групе наводио само [...] могао би имати право. Али он је унео у своју поделу и групе црће које су пошале многе доцније после овог првобитног цетиња. (ЈФ2/3: 151); Ја не замерам г. Л., који је почетник, што ово није могао савладати; али морам рећи да је његова ситуација погоршана тиме што се у овим питањима сувише ослањао на радове проф. В. [...]. (ЈФ6/1: 232).

Интересантан нам је био и следећи пример у коме однос супротности којим се наглашава негативна оцена бива ублажен оградама или комбиновањем са текстуалним конектором допусности.

Уопште узев, мора се признати да је задатак састављача овог речника био и тежак и компликован [...]. [...] Али састављачи су моли бар неке стране ових питања простудирати, и оклонити оне јаве [...]. [...] Ипак, састављачи су успели савладати велике тешкоће, осим оних [...] и које су у самој природи нашег књижевног језика, још у напону свог развитака [...]. (ЈФ8/2: 218).

Оваквом синтаксичком комбинацијом се исказује начелно позитивна препорука читалаштву и уважавање генералног доприноса дела које се приказује.

3.1.2. Негативна критика : позитивна критика

Примери са негативном критиком која претходи позитивној критици јављају се у знатно мањем броју од примера у којима је обрнуто. Приметиле смо да се овакви примери неретко јављају у уводном или закључном делу приказа. Њихова функција јесте да ублаже негативну евалуацију која се провлачи кроз читав садржај приказа. Употребом позитивних коментара на почетку или на крају приказа, приказано дело се похваљује или препоручује за читање, упркос (изнетим) недостацима. Ипак, и овде се може приметити присуство ограда у позитивним оценама:

---

10 Иако смо типографски (подвлачењем) нагласиле оградe како у позитивним, тако и у негативним коментарима, нисмо их посебно објашњавале. Како смо једноставности ради, истом конвенцијом нагласиле више елемената који доприносе тумачењу, које може отежати читаоцима идентификацију ограда, на овом месту наглашавамо да смо подразумевале извесно предзнање када је реч о овој реторичкој стратегији (примера ради, раслојавања значења глагола моћи, прилога (бар, можда) или именица (покушај)). Свакако, детаљно анализирани примери уз посебан документ са интерпретацијом и парафразирањем примера са оградама доступни су читаоцима на захтев.

По себи се разуме да овај задатак [...] није могао бити увек подједнако опширно изведен; али изведен онако како је, он претставља једно од најважнијих и најкружнијих дела у области проучавања словенских језика. (ЈФ4/1: 197); Истина, да се могадне наша наука свестрано користити материјалом ових говора [...] и да се њихов материјал може унети у систематику факата нашег језика, потребна су нова, још исцрпнија испитивања. Али докле се што не уради, ова ће књига корисно послужити [...]. (ЈФ10/1: 207); Једна од спољашњих особина граматике Д. је у томе што напомене штампане ситним словима и сувише преовлађују над основним текстом [...] али што, наравно, не смањује вредности нове старословенске граматице. (ЈФ11/1: 223).

У појединим приказима може се уочити одступање од наведеног обрасца. Наиме, негативни коментар у првој клаузи не неутралише се супротном клаузом, већ се надграђује или појачава:

Као што рекосмо, наведене омашке су чисто формалне природе [...] те можда и нису од бог зна каква значаја за оцењивање тачности ауторових опажања [...]; али и без штога ти резултати необично изненађују, као што смо видели, својом и сувишном – оригиналношћу, која ипокаикад прелази у извесну наивност или произвољност. (ЈФ11/2: 278); Није никакво чудо што г. Б. не познаје косовско-метохиски дијалекат, али је заиста чудо кад он хоће стручно да говори о том дијалекту! (ЈФ14/2: 233)

У једном примеру из нашег корпуса, супротност је имплицитно реализована на основу опозиције унутрашњост : спољашњост. Пошто је аутор приказа негативно оценио унутрашњост књиге, односно читав њен садржај, као супротност позитивно оцењује њен спољашњи изглед:

[...] констатујем само да одбрана ћирилице коју је преузео К., бар по моме мишљењу, није успела. Мисао да је ћирилица Константиново писмо не одговара савременом стању наше науке.

Спољашња је страна књиге К. уледна: књига је штампана на лепој харџији, обилако украшена многим украсима и иницијалима [...]. (ЈФ8/1: 194).

3.2. КОНЦЕСИВНО ЗНАЧЕЊЕ

Опште значење концесивности јесте значење остваривања неке ситуације, отежане од неке друге ситуације која бива или треба бити превладана. Концесивност у себи садржи и елементе адверзативности, будући да се остварује супротно од очекиваног (уп. Пипер и др. 2005: 826–827), те је присуство језичких јединица са допусним значењем такође било очекивано у нашем корпусу. Концесивност се најчешће изражава субординираном конструкцијом, али се може јавити и на нивоу синтагме, координиране конструкције или текста (Прањковић 2001: 49–50). Концесивно значење у нашем корпусу исказано је кон-

струкцијом и *иоред* + *ѝениѝив*, концесивном клаузом и реченицом са допусним прилогом *иѝак* у функцији текстуалног конектора. У овим примерима функција позитивне критике такође је условљена њеном позицијом.

3.2.1. Позитивна критика је део концесивне конструкције

У примерима где је позитивна критика део конструкције *и иоред* + *ѝениѝив* или концесивне зависне клаузе, она обично има функцију ситуације која „отежава” другу ситуацију, односно позитивне критике која бива „превадана” да би се остварила негативна критика:

Иако се ѝ. Т. не може сѝориѝи оѝѝроумље и лакоћа расѝрављања линѝисѝичких ѝиѝања, ипак већ факат да се због једног питања морала реконструисати цела прошлост словенскога прајезика не говори у корист његова правилног решења. (ЈФ3/1: 131); Иако има сѝвари које су [...] ѝачно узѝе, ипак има још много питања са којима се не могу сложити [...]. (ЈФ6/1: 233).

3.2.2. Позитивна критика није део концесивне конструкције

У примерима где је негативна критика део концесивне конструкције (*и иоред* + *ѝениѝив*, концесивна клауза), она може имати двојаку функцију. Са једне стране, негативна критика је „препрека” која се превазилази како би дошло до остварења крајње позитивне критике (уз простор за ограду аутора), што је уобичајено за уводне и закључне делове приказа.

[...] мој закључак је овај: покушај Ф. – *иако има неколико недосѝаѝака* [...] бележи важан напредак и можда почетак занемарених топономастичких студија [...]. (ЈФ12/2: 284); Из свега се овога види – *и иоред недосѝаѝака којих није ѝребало да има у оваком раду (у сѝилу, у сѝварним ѝрешкама и сл.) – врло велика, често сасвим нова грађа* коју нам је о црногорским дијалектима дао С. (ЈФ14/1: 179).

Са друге стране, приметиле смо и да се концесивном клаузом у којој је садржан коментар који се може схватити као негативан, појачава негативна процена, нарочито када клаузи претходи позитивна критика:

Остала посматрања пишчева о језику тог кодексa, у главнoме, о морфолошким његовим особинама, корисна су, иако не мењају ни у чему нашу ѝрешѝаву о сѝоменику. (ЈФ5/2: 307);

Запазиле смо и примере у којима се употребом супротног везника у функцији текстуалног конектора у наредној реченици ублажава негативна оцена коју на овај начин уводи концесивни текстуални конектор:

Већ по досадашњим радовима његовим, познато је да је М. озбиљан и савестан испитивач. Он је пробавио на овим испитивањима [...] више од четири месеца [...]. Па ипак моју рећи да овај рад још увек представља само увод у испитивање исшарских јовора. Али то не смањује нимало вредности његову [...]. (ЈФ10/1: 197).

4. ДИСКУСИЈА И ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

Резултати спроведене анализе показали су да се позитивни коментари у оквиру приказа са претежно негативном оценом махом јављају у оквиру језичких јединица са значењем адверзативности (супротности) и концесивности (допусности). Добијени обрасци су очекивани, с обзиром на то да позитивна евалуација унутар доминантно негативне критике представља супротност, при чему је семантичка категорија концесивности сродна са супротношћу. Слично су установили и Геа Валор (2000–2001: 150) и Шо (2009: 231–232) говорећи о концесивним и адверзативним синтаксичким механизмима којима се остварују евалуације које обједињују похвалу и критику (већ споменути енгл. *praise-criticism* или *praise-blame pairs*).

Посматрано са формалног аспекта, значење супротности исказује се на нивоу реченице, независном клаузом са адверзативним значењем или на текстуалном нивоу, текстуалним конекторима са значењем супротности. Значење концесивности на нивоу реченице исказује се предлошко-падежном конструкцијом са допусним значењем или зависном клаузом са допусним значењем, док се на нивоу текста исказује допусним текстуалним конектором.

Када је посредни функција позитивних коментара у оквиру негативне критике, дошле смо до закључка да је она условљена позицијом позитивне оцене у односу на негативну, али и позицијом у самом приказу:

(1) Када је реч о језичким јединицама са значењем адверзативности, функција позитивног коментара условљена је његовим положајем у односу на негативни коментар. У примерима где позитивна евалуација претходи негативној евалуацији, позитивна евалуација је само привидна, а њена функција јесте да уведе негативну критику. Знатно су рећи примери у којима позитивна евалуација долази након негативне. У овим примерима позитивна критика има и позитивну функцију, а њена употреба везана је за уводне и закључне делове приказа. Знатно су рећи примери у којима се адверзативном клаузом не неутралише негативна критика из претходне клаузе, већ се она додатно наглашава.

(2) Функција позитивне евалуације унутар негативне критике у конструкцијама са значењем концесивности условљена је

њеним положајем у односу на концесивну конструкцију. У примерима где је позитивна евалуација део концесивне конструкције (предлошко-падежне конструкције или зависне клаузе са допусним значењем), њоме се претежно ефикасније изражава негативна евалуација. Када позитивна евалуација није део конструкције са концесивним значењем, већ се на тој позицији налази негативна евалуација, позитивна оцена наглашена је уколико синтаксички долази након негативног коментара. Са друге стране, позитиван коментар може бити значењски скрајнут у односу на негативну оцену из концесивне клаузе која му следи. Обе синтаксичке позиције позитивних коментара у односу на негативне изражене су у закључним, а ређе и у уводним деловима приказа.

Анализирајући функције позитивне евалуације у оквиру негативне критике дошле смо до закључка да позитивна евалуација углавном нема и позитивну функцију, већ претежно представља увод у негативну евалуацију или средство остваривања и појачавања негативне евалуације.

Позитивна евалуација има позитивну функцију у знатно мањем броју примера и везана је за закључне и, ређе, уводне делове приказа. Позитивни коментари који уводе или закључују приказ важна су реторичка стратегија ублажавања негативне оцене (Геа Валор 2000–2001: 152–155; Хајланд 2004: 52–55), што се у приказима са претежно негативним освртом може показати као важна тачка академске солидарности. Ипак, имајући на уму директнији, покаткад и оштрији тон који су аутори испољили у приказима из нашег корпуса, питање је колико је тада у односу на данас солидарност у академској комуникацији заиста била важна.

Иако је њена општа функција да приказано научно дело препоручи читалачкој публици кроз истицање позитивних одлика, позитивна критика у нашем корпусу неретко је праћена оградама, чиме се аутори приказа на неки начин удаљавају од позитивних коментара¹¹. Овде запажамо одступање у односу на одређене литературне податке. Наиме, ограђивањем се начелно постижу два основна реторичка ефекта: на првом месту, аутор се не обавезује на безусловну истинитост тврђења које износи, а потом иако се можда обавезује, не чини то категорично (Хајланд 1998: 1), већ са дозом опреза и сумње (Хајланд 1996). Управо тај простор за реинтерпретацију и отвореност за другачија решења и исходе чини ограде језичким средствима која су практично стандард у академској комуникацији. Са друге стране, у академским приказима ограде се сматрају пре свега стратегијом учтивости при ублажавању негативне критике, односно акценат није на недостатку уверења у истинитост исказа, већ на уважавању у обраћању (Салахер-Мејер и др. 2007: 1768; Хајланд 2004: 56). Међутим, уколико погледамо примере

---

¹¹ Наравно, како смо и обележиле у примерима, ограде се јављају и у негативним коментарима. Међутим, за нас је релевантније да на овом месту прокоментаришемо функцију ограда у позитивним оценама.

из пододелака 3.1.1. и 3.1.2. у којима смо нагласиле присуство ограда у позитивној оцени, видећемо да ограде најчешће сугеришу управо могућност, вероватноћу, чак и алтернативна тумачења у смислу тога шта јесте, а шта није научно прихватљиво у садржају који су аутори приказаних дела изнели. У том смислу, можемо рећи да ограде у позитивним коментарима из нашег корпуса заиста имају своју изворну улогу јер омогућавају извесну дозу необавезивања на истинитост (позитивно) изреченог.

Ипак, не занемарујући то да смо бирале само приказе са претежно негативном проценом, постављамо питање: да ли наши резултати могу бити индикативни у односу на стил академске евалуације у наведеним периодима? На првом месту, позивамо се на Петрић (2010) која је на корпусу академских приказа из области медицине показала да су се у приказима из једног периода, који нам делимично може бити близак (1900–1909), могли пронаћи оштрији и директнији коментари, што је, како она наводи, „у складу са устаљеном праксом научне критике тог доба” (Петрић 2010: 94). Нешто слично ауторка је закључила и за академске приказе из области књижевности који су објављени у истом периоду (в. Петрић 2011). Уколико имамо на уму и запажања о бритој критици у првом броју *Јужнословенског филолога* која је изнела Драгићевић (2013), а на која смо се позвали на самом почетку овог рада, можемо барем сугерисати да је жанр критике, односно приказа у овом часопису, за наведене две деценије био итекако „место” за изношење директних стручних мишљења и аргумената.

Из приложених коментара назире се неколико идеја за даља испитивања. Примера ради, било би интересантно рашчланити и лексичке компоненте како позитивне тако и негативне евалуације, удружити их можда са некима о којима се у литератури ређе пише, попут правописних конвенција употребљених за потребе живописнијег преношења процене. Потом, анализа реторичке структуре приказа могла би пружити поузданији реторички контекст за потребе интерпретације других језичких јединица. На примеру нашег рада, одређивање функције сегмента текста кроз описне термине попут уводне процене, навођења садржаја из дела које се приказује, аргументације, контрааргументације, закључка, коначне евалуације помогло нам је да прецизније установимо место и функцију позитивних коментара. Напослетку, може се пратити и евалуација у приказима у другим временским периодима или у другим академским жанровима у поређењу са приказима.

Извори

Критика. *Јужнословенски филолог*. <<http://www.isj.sanu.ac.rs/izdanja/casopisi/juznoslovenski-filolog/>>. 23. 8. 2023.

1921 (ЈФ2/1: 136–147; ЈФ2/2: 147–149; ЈФ2/3: 149–158)

- 1922–1923 (ЈФ3/1: 131–139; ЈФ3/2: 139–141; ЈФ3/3: 141–143)
1924 (ЈФ4/1: 197–202; ЈФ4/2: 202–205; ЈФ4/3: 245–250)
1925–1926 (ЈФ5/1: 300–302; ЈФ5/2: 304–307; ЈФ5/3: 314–316)
1926–1927 (ЈФ6/1: 232–233; ЈФ6/2: 248–251; ЈФ6/3: 266–267)
1928–1929 (ЈФ8/1: 187–194; ЈФ8/2: 211–218; ЈФ8/3: 225–226)
1931 (ЈФ10/1: 197–207; ЈФ10/2: 222–224; ЈФ10/3: 237–244)
1931 (ЈФ11/1: 223–233; ЈФ11/2: 273–278; ЈФ11/3: 279–286)
1933 (ЈФ12/1: 260–264; ЈФ12/2: 270–284; ЈФ12/3: 284–287)
1933–1934 (ЈФ13/1: 191–195; ЈФ13/2: 227–229; ЈФ13/3: 279–280)
1935 (ЈФ14/1: 161–180; ЈФ14/2: 181–235; ЈФ14/3: 236–241)
1938–1939 (ЈФ17/1: 234–236; ЈФ17/2: 252–254; ЈФ17/3: 260–272)

Литература

Геа Валор 2000–2001: Gea Valor, M. L. The pragmatics of positive politeness in the book review. *RESLA*, 2000–2001, Dialnet. 11. 7. 2023.

Драгићевић 2013: П. М. Драгићевић, О српској славистици на почетку XX века из перспективе прве књиге Јужнословенског филолога, Београд: *Јужнословенски филолоџ*, 69, Београд, 33–48.

Ђанони 2009: D. S. Giannoni, Negotiating research values across review genres: A case study in applied linguistics, in: K. Hyland, G. Diani (eds.), *Academic evaluation: Review genres in university settings*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 17–33.

Петрић 2010: B. Petrić, Prikazi knjiga u Srpskom arhivu i Vojnosanitetskom pregledu: Istorijska perspektiva, Banja Luka: *Scripta Medica*, 41 (2), Banja Luka, 94–96.

Петрић 2011: B. Petrić, Scholarly criticism in a small academic community: A diachronic study of book reviews in the oldest Serbian scholarly journal, in: F. Salager-Meyer, B. A. Lewin (eds.), *Crossed words: Criticism in scholarly writing*, Bern: Peter Lang, 309–337.

Пипер и др. 2005: П. Пипер, И. Антонић, В. Ружић, С. Танасић, Љ. Поповић, Б. Тошовић, *Синџакса савременога српског језика: простија реченица*, Београд: Институт за српски језик САНУ, Београд: Београдска књига, Нови Сад: Матица српска.

Прањковић 2001: I. Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: Sintaksičke rasprave*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Салахер-Мејер, Алкараз Ариза, Пабон Бербеси 2007: F. Salager-Meyer, M. Á. Alcaraz Ariza, M. Pabón Berbesí, Collegiality, critique and the construction of scientific argumentation in medical book reviews: A diachronic approach, Amsterdam: *Journal of Pragmatics*, 39 (10), Amsterdam, 1758–1774.

Хајланд 1996: K. Hyland, Writing without conviction? Hedging in science research articles, Oxford: *Applied Linguistics*, 17 (4), Oxford, 433–454.

Хајланд 1998: K. Hyland, *Hedging in scientific research articles*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Хајланд 2004: K. Hyland, *Disciplinary discourses: Social interactions in academic writing*, Ann Arbor: The University of Michigan Press.

Хајланд 2005: K. Hyland, Stance and engagement: A model of interaction in academic discourse, Newbury Park: *Discourse Studies*, 7(2), Newbury Park, 173–192.

Хајланд, Диани 2009: K. Hyland, G. Diani, Introduction: Academic evaluation and review genres, in: K. Hyland, G. Diani (eds.), *Academic evaluation: Review genres in university settings*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 1–14.

Шо 2009: P. Shaw, The lexis and grammar of explicit evaluation in academic book reviews, 1913 and 1993, in: K. Hyland, G. Diani (eds.), *Academic evaluation: Review genres in university settings*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 217–235.

Aleksandra D. Rakić, Ana Lj. Vučićević / POSITIVE EVALUATION IN NEGATIVE CRITICISM: TYPES AND FUNCTIONS (IN THE REVIEWS FROM THE INTERWAR VOLUMES OF *SOUTH SLAVIC PHILOLOGIST*)

Summary / The paper examines positive commentaries in academic reviews that convey predominantly negative evaluation of either the reviewed material or its authors. The corpus consists of thirty-six reviews published in *South Slavic Philologist* throughout the 1920s and 1930s. Formal, semantic analysis showed that positive and negative assessments stand in two types of relations: adversative and concessive. Further, functional analysis showed that the function of positive assessment and its position in reviews correlate. While a number of positive remarks per review have been observed, in the majority of excerpted examples positive evaluation does not actually communicate positive meaning. Instead, it either introduces or emphasises negative comments. Much rarer instances of genuinely positive opinion were found in concluding and, to an extent, introductory segments.

Key words: academic reviews, *South Slavic Philologist*, positive evaluation, negative evaluation, criticism, adversative units, concessive units.

Примљен: 10. октобра 2023.

Прихваћен за штампу новембра 2023.